

Михајло Пантић

ДВЕ ПРОЗЕ

КАКО НАШ ПИСАЦ М... ЗАМИШЉА ДА ЈЕ ДОБИО НОБЕЛОВУ НАГРАДУ

М... је писац. Тако-тако. Мало поезије, мало прозе. Не воли да говори о томе шта ради, осим кад мора. А када баш мора онда је или спречен или болестан. Узгред, реч *не волећи* често је добар изговор за *не умећи*. У његовом случају управо је тако: када процеди *не волим* то га брзо и ефикасно ослобађа обавезе да мисли и истовремено прикрива одсуство памети, макар колико соли на врх ножа. М... такође, не мари критичаре, вероватно зато што не примећују његову генијалност. Дobar је са онима који су му слични, и повлаћују му. Не подноси младе писце. Сматра их безобразним, надобудним прекршиоцима кућног реда, који не респектују старије и не пишу о њима. М... је заборавио да је и сам, најмање двадесетпет година, важио за младог писца. – У наше време било је друкчије – каже, мада не уме да објасни како и зашто. М... не чита нове књиге, али о њима има јасан, непоколебљив, по правилу омаловажавајући став.

М... је објавио две књиге песама и једну књигу прича. Сразмерно је плодан за своје педесетдве године. Добио је награду песничких сусрета у С. коју тај град, сваке године, у време бербе грожђа и клања свиња, додељује нашим најзаслужнијим песницима. М... се озбиљно наљутио на свог познаника када га је овај, уместо да му честита, упитао шта је то заслужан песник и како се одређује степен заслуга. Превођен је на светске језике. Ево, на пример, последњи пут, пре неколико година, преведене су му две песме у алманаху бугарских земљорадничких за-

друга и, замислите, ниједан престони лист није објавио ту значајну културну вест. Нико не мари што се жртвовао да би наш језик и културу афирмисао ван границе наше земље: морао је Бугарину да пошаље резервне делове за аутомобил, боцу вискија и све три своје књиге којих одавно нема а издавачи ко зна због чега одбијају да их обнове, мада, истини за вољу, Бугарин није инсистирао на последњем делу пошиљке, али, хајде већ, уз карбуратор за ладу може и неки сонет, М... је упутио љубазно пропратно писмо и упалило је, читаоци на разним меридијанима напросто не могу да одоле истинском песничком квалитету, а не као код нас, све је то потплаћено, критичари углавном пишу генерацијски, само о својима, а ваљда свет зна шта ваља, бла, трућ, бла...

М... воли дуго да спава. У касно пре подне он се извлачи испод покривача као кртица из брлога, наслепо тражи прву цигарету, усправља се у кревету и ћутке пуши. Свакакве му мисли пролазе кроз главу. Понекад машта да је добио Нобелову награду. Касна је ноћ, он ради на новој, осамнаестој верзији свог сонета о јесени на гробљу, и та ће верзија, сва је прилика, бити дефинитивна. Звони телефон: – Добро вече – каже неки грлени глас из даљине на беспрекорном енглеском који М... не разуме, али нема везе, то му не квари машту – имамо част да вас известимо да је Нобелов комитет донео одлуку да сте ви овогодишњи лауреат Нобелове награде за књижевност. Честитамо. Шведски краљ замолио нас је да вам изручимо његове поздраве. Имаће велико задовољство да вас дочека и угости.

– Морам негде отпутовати – мисли М... – Сада ће почети хаос. Новинари, ексклузивна права, агенти, преводиоци, а да не говоримо о зависти генерацијских колега. Успех је једина ствар коју вам људи никада неће опростити, поготово ако вас знају и памте вашу обичност. Најважније је осувати унутрашњи мир и обезбедити довољно времена за рад. Тренутно радим на мемоарима, а повремено, када наиђе, запишем и понеку песму. Већ их имам неколико. Ако наставим тим темпом могао бих се за десетак година надати новој збирци. То су моје уобичајене, опсесивне теме: годишња доба, љубав и музика. Никакве алузије на актуелну власт. Песник се бави духом а не обарањем диктатора. Да, да, треба под хитно пронаћи секретарицу – досећа се М... – млађу и одлучну, црнку са јачим куковима (низак и проћелав М... воли такве жене) и обавезним, перфектним знањем неколико светских језика. М... не зна ниједан. На путу у Краљевску академију могли би доживети романсу, снатри М... мислећи на орални секс у тоалету авиона. После свега могли би и на излет на Поларни круг, да виде беле ноћи, можда би га и ту посетила његова већ климактерична госпођица инспирација, а по повратку он би јој се захвалио на свему, не госпођици инспирацији већ секретарици, уверавајући је да ће заувек остати пријатељи. М... не воли трајније везе, није се никада женио.

М... је мали, експлозивни мачо, бард у боксерицама који се, пошто одлучи да најзад устане, дуго гледа у огледалу, потом се облачи, везује свилену мараму уместо кравате, узима лулу, знак отмености, и одлази у редакцију чудећи се што га ни данас не помињу у новинама које уснут прелистава. – Којештарије – мисли – сви ти уред-

ници културних рубрика су мали корумпирани полуписци који пишу само о уредницима издавачких предузећа или књижевних часописа у нади да би тако нешто могли да објаве. Сада су измислили и некакав постмодернизам мада нико од поштеног света не зна шта је то. Таква модна бесмислица код мене не пролази – сигуран је М... – и сам уредник *низашта* у једном малом листу за који се, ни судским путем, не може установити ко га чита. Највероватније песници-аматери и то искључиво оне бројеве у којима изађу њихове песме. М... је њихов *јуру*, пише им рецензије из »пријатељских« побуда и уз добру наплату. И да скратимо причу: М... је бог и батина, непоткупљиви судија песничке бораније, естетичка звер, независни ум бритка језика (мада обично напише оно што мора јавно да изговори), арбитар над арбитрима, и над попом поп, човек са јаким везама, писац отвореног писма настојнику удружења књижевника чији је члан али се одлучно ограђује од политике управе, ходајућа смрт књижевне чаршије, редовни посетилац свих јавних трибина на којима ћути мада би имао шта да каже али га мрзи (а и нико га ништа не пита), виђен за академију, културна институција, живи споменик, човек са мисијом, глас народа, заиста, наш потенцијални нобеловац, тачка.

ПРОСТОР ДИСАЊА

Београд је, као и сваки мегалополис, скуп микро-светова. И сваки становник тога града види га и доживљава са становишта свог микро-света. Постоје у њему Чубурци, Дорћолци, Палилулци... Постоје, од недавно, (јер је за историју тридесет или педесет година заиста недавно) и Новобеограђани.

Ја сам Новобеограђанин.

Није лако објаснити шта то значи. Пробајмо овако. Узмите неку мапу Београда новијег датума и погледајте улево, на онај велики простор између Саве и Дунава. (Ту сам и ја, негде.) Шта примећујете? Необичан, аритмичан распоред испуњених и празних симетричних површи, које се, у овом тренутку, последњих година XX века, налазе у стању чудне, лабилне равнотеже. Колико празнине, толико и пуноће. Стари сликарски закон каже да визуелни (дакле, суштински) квалитет пуноће неког представљеног предмета зависи од позадине, од распореда празнине око њега. То ми се допада, можда и зато што ми се чини применљивим и на моју, новобеоградску причу. Пут до одговора на питање о смислу сопственог постојања, ван сваке сумње, иде преко предела у којем се налазимо, ходамо, дигемо, размењујемо речи. А већ је само наше постојање, прочитао сам недавно код Хандкеа, (додајем наше сналажење у празнини, и у пуноћи) догађај највишег могућег реда, чињеница која превазилази сваку минулу, историјску причу. Тај део Београда, Нови Београд, пресликава се у мене. И ја, као и он, зависим од односа (унутрашње) пуноће и празнине, хаоса и реда, смисла и бесмисла.

Но, пустимо то. Пођите, сада, заједно са мном, до аутобуске станице (аутобус бр. 16). Пређимо, са Новог Београда, на другу обалу

Саве, изађимо из аутобуса на првој станици после моста, скренимо улево и преко једне мирне, скрајнуте и сеновите, старом калдрмом поплочане улице, именоване Косанчићев венац, успнимо се на Калемегданску терасу. Окренемо се, лицем, према води и према небесима. (Град је остао негде иза.) Сачекаћемо сумрак. Ту је, на том месту, и у то доба дана, не једном, но безброј пута, посматрајући свакодневно репризирану, а заправо, увек премијерну божанску драму заласка сунца, стајала Исидора Секулић, писац сјајног есеја о »небу над Београдом«. Исидора је у том есеју написала да човека, а нарочито уметника у човеку, ништа не одређује толико и тако као простор, као место одрастања и живљења. Та истина је толико једноставна и саморазумљива – елементарна, уосталом, као и свака права истина – да је не треба посебно објашњавати. Град у којем живимо условљава нас много више него што смо, у првој мисли, спремни да признамо. Али, замислите да сте се којим случајем родили и одрасли у неком другом граду – сигурно бисте били сасвим друга особа.

А може и овако, без замишљања, сасвим емпиријски. Свакако познајете некога ко је за протеклих неколико година отишао из Београда у неку другу земљу, у неки други град. Да ли сте га, у међувремену, макар нехотично и барем на кратко, видели? Да ли сте приметили да се променио, да ли вам је признао да се променио, да је други човек? Чак и да није тако нешто рекао, он *јесће* други човек. Уколико не познајете неку такву судбину (а није срећа познавати такве судбине), вероватно сте упознали некога ко је током протеклих година приспео у Београд. Тај ће, извесно, ускоро постати Београђанин. (Узгред: Да ли сте запазили како се променио говор улице, на бувљаку, у аутобусу, на стадиону, и како је много нових лица у нашем граду? Ништа зато, град ће их примити у себе, и преобразити, тако да ће изгледати да су у њему одувек.)

Београд има просторну ширину и небесну дубину и, истовремено, интимност познатог, искуством овладаног простора. Ту се, напросто, може дубоко дисати (не односи се на квалитет ваздуха) и, у исти мах, бити присутан, а остати непримећен. Свакоме према вољи. Мени, који сам у њему од рођења и који ћу, верујем, у њему бити и после смрти, све тамо до оне пуне, недоследне бесконачности, он има и неку нарочиту присност (»дивљу«, шмекерску, дакле, аутентичну присност) коју препознајем у нарочитим, ретким приликама. Београд је, већ, толико велики град да има много његових делова у којима никада нисам био. И када, случајно, или намерно, понекад, први пут, посетима такав, до тада непосећен његов део, ипак га на неки интуитиван начин препознам. Једном сам, касно ноћу, улазио у Београд негде од Карабурме, са Миријева, и видео сам га из мени необичног, другог угла, али сам га, упркос тој необичности и другости, осетио као свој простор, дубински, посвећено, удисајем. Такође, што није реткост – проверио сам – попут многих Београђана не знам називе већине његових, чак ни главних улица. А и зашто бих знао, и зашто бих памтио више од пет хиљада назива, када сам одавде, ту, на своме. И тек када одем негде другде, на дужи или краћи временски рок, осетим да сам само у Београду, и нигде више, оно што јесам, оно што би тре-

бало да будем. Мислим да знате о чему говорим. Оно осећање *йобрайика*, однекуд, у ваше место, кварт, улицу, кућу, стан... вероватно свима познато... толико је интензивно да је језички готово непредстављиво, као најдубља сензација, као чиста мисао, као дисање. Тек када се измакнем из њега сазнам шта заиста имам. Одлазећи из њега ја му се, заправо, у мислима, увек непрестано враћам.